

■ RADU
STAN

Creația românească în concerte

Se simte în concertele noastre un spor în favoarea creației autohtone. Pe tărîmul primelor audii de muzică românească sînt fixate concertele-dezbateri, pe care le-a inaugurat Radioteleviziunea și au proliferat apoi prin alte locuri, de pildă, la Societatea „Muzica”. Formula educativă, de la început binevenită, și-a găsit o nouă și puternică motivație în mișcarea care a cuprins larg suflarea artistică din țara noastră, multumită Festivalului „Cîntarea României”. Tot Radioteleviziunea a înscris în programul simfonicele concerte atractive, unde muzica românească ocupă un spațiu majoritar. Filarmonica, la rîndul ei, și-a pus angrenajul simfonic în folosul unor monumente, prin care arta a ieșit, din aceste locuri ale noastre, spre universalitate. În fine, la Conservator, producția claselor de compoziție a amintit, în manifestări de prestigiu, devenite o bună uzanță, că școala noastră națională promite o continuitate trainică.

Concertele-dezbateri ale Radioteleviziunii

Al 26-lea concert din ciclul „Tribuna creației contemporane românești” la Radioteleviziune a fost o dezbateri vizînd, între altele, și locul interpretului în muzica nouă. Prilejul a fost dat mai ales de înfățișarea substanțială inedită în care s-a cîntat, față de versiunea știută prin premiera de acum un deceniu, *Sonata pentru două viole* de Myriam Marbé, distinsă, atunci, cu premiul Mannheim. Cît de mult personalitatea virtuozului poate influența datele și înțelesurile compoziției pe care o execută? Fără să fi fost vreo schimbare propriu-zisă de note, sub arcușul lui Vladimir Mendelsohn piesa amintită a devenit o *Sonată solo, pentru violă și bandă magnetică*, cu evoluție polifonică, da, însă fără a pașișea barocul și fără a fi un cîntec de nostalgie după niscaiva apuse vremi de aur ale împărăției muzicii. Scrutînd textul în adîncime, violistul l-a proiectat viguros în spațiul sălii, dedublîndu-se, cu ajutorul benzii, prin

difuzoare. Cu desăvîrșita sa puritate de ton, cea care l-a consacrat printre artiștii noștri de frunte, Vladimir Mendelsohn a învăluit acea nobilă pagină într-o aură de gravitate, a dilatat și a restrîns dramatic figurile, în perseverența lor transformare, le-a individualizat prin timbruri și accente și le-a însuflețit pentru o veridică întrupare modernă.

În primă audie au fost, în acel concert, *Patru poeme pentru voce și pian pe versuri de Marin Sorescu*, cea mai recentă (1976) și poate cea mai semnificativă pagină de lied, datorată exersatului, pe acest tărîm, condei, al lui Tudor Ciortea. Muzica e situabilă la intersecția ce s-a arătat fertilă, la noi, între intonația modală — o moștenire pămînteană bine conservată — și rigorismul sever al șirurilor seriale. Pe un plan, așadar, s-a mișcat vocea, mulînd cu naturalețe muzicalitatea cu vîntului, intonată precis și cu finețea nuanțurilor, caracteristică artei de a interpreta a sopranei Emilia Petrescu. Pe altul, discursul pianului, care, în buna tradiție a genului, a găsit simboluri comunicante la un grad considerabil de concentrare și varietate: torpore, sarcasm, exaltare, îndoială, vehemență, rotunjimile reverenței ori agere înțepături, alternate cu tact de pianistul Peter Grossman. Cealaltă premieră, niște *Miniaturi pentru cvintet de alamă* de Dumitru Bughici, a avut, desigur, meritul de a mai scoate în

lume pe dedicată, formația de alături „Armonia”, confirmându-i huna reputație. Piesa are, însă, o factură modestă, de exercițiu, cu destul de rare evadări peste pragul vocabularului armonice de rutină în aranjamentele de jazz.

Ultima „Tribună a creației contemporane românești” de la Radioteleviziune (a douăzeci și șaptea) a adus mai mulți oameni de literă decât un concert de rind, nu neapărat fiindcă tema se numea *Muzica poeziei și poezia muzicii*, ci prin circumstanța invitării unor poeți: Nichita Stănescu, Valeriu Bucuroiu, Dan Mutașcu, Ion Lotreanu. Oaspeții au răspuns cu daruri de vorbe meșteșugite în onoarea muzicii, a lui Beethoven, a lui Enescu, pe care le-au încredințat lecturii plăcute a lui Dinu Ianculescu. Nu a fost un cenaclu, deși nu a lipsit nici momentul folk pe poezie clasică, animat de farmecul discret al lui Mircea Vintilă. Cenaclu, la propriu, ar fi cerut o prealabilă cunoaștere și cultivare reciprocă între cele două sfere de artiști. Însă, după opinia criticii literare, afirmată acolo prin cuvântul lui Edgar Papu și al lui Dan Zamfirescu, asemenea întâlniri ar putea fi începutul și locul unei sistematice descoperiri de afinități între membrii celor două părți, spre a afla aspirațiile artistice comune ale spiritului contemporan românesc; cu atât mai mult cu cât literatorii prezenți la acea serată și-au mărturisit încântarea de a fi văzut în acțiune condiția prosperă a muzicii românești actuale. Un motiv al surprizei a fost și acela că, exceptând pe Cornel Țăranu, nu era vorba de numele cele mai cunoscute ale creației noastre. Nu e mai puțin adevărat că toate compozițiile ascultate cu acest prilej pot fi considerate virfuri în opera autorilor lor, începând chiar cu piesa lui Cornel Țăranu, *Tombeau de Verlaine*, pe versuri de Mallarmé (1975), o esență lirică pură, foarte cantabilă, foarte latină, foarte temeinic construită. Maniera travaliului polifonic, cu elanuri melismatice, a apărut aici ca o inspirată și neprevăzută fereastră spre un magic colț de grădină, acel încântător Trecento florentin, înscris în antologia Evului mediu la capitolul *Ars Nova*. Din interpretarea cvartetului vocal clujean, însoțit discret cu percuția și cu pianul (tot un fel de percuție), am reținut muzicalitatea plăcută, depășind dificultățile partiturii, pe partea jumătății feminine a cvartetului (Agneta Kriza și Edita Simon).

Un alt succes al seratei a fost piesa pentru voci umane, percuție, sintetizator și modulație electronică, intitulată de Dinu Petrescu *Continuum*. De fiind acest autor lucrează în domeniul muzicii experimentale — să numim așa această specie încă puțin dezvoltată la noi — este pentru prima oară când are la îndemână acea perfecțiune de instrument viu care este corul „Madrigal” condus de Marin Constantin, iar pe planul tehnologiei sonore, un aparataj de mare finețe. Din această reuniune i-a reușit cea mai bună realizare a sa. Care sînt, în raport

cu muzica clasică, resorturile acestui fel de compoziție? Acolo, în linia mari, discursul se constituia din tensiunea și relaxarea armonice, cu modulații neprevăzute, cu cadențe aminate sau înșelate. Dincoace se joacă acustica, nume savant dat lui de-a v-ați ascunselea cu originea sau identitatea obiectelor sonore. Iată rațiunea repartiției surselor emițătoare (instrumente, difuzoare) pe toată circumferința sălii, a dispersării cîntăreților și a circulației imprevizibile a vocilor în mijlocul publicului. Iată motivul imitațiilor reciproce și al deghizărilor între sunetele naturale și cele sintetice (produse electronic). Iată, în sfîrșit, de ce sunetul viu se interfera, se combina, se compensa cu sunetul întîrziat și transformat electronic. Decisive, desigur, pentru succesul piesei au fost intuiția sonoră și meșteșugul autorului, într-o împrejurare în care instrumentația are legi noi, supuse situației concrete a sălii unde se produce. Estetica acestei muzici cu pronunțat caracter ambiantal acceptă și colajul sonor, cu condiția să-i sporească valoarea decorativă, ceea ce nu s-a întîmplat cu episodul jazzistic în maniera Swingle Singers, care a tulburat contextul, periclitînd edificiul într-un nod de rezistență.

Fiorul poeziei a pătruns în ambianța acelei seri, din capul locului, prin *Cîntecele pentru fată frumoasă* de Felicia Donceanu. Contururile convenționale de lied pe motivică populară au prins aici un veșmînt de farmec numai prin culoare. Vocea de mezzosoprană, vocea feminină cu mai multe resurse timbrale, a făcut pereche cu o voce de alto, iar la instrument, cu liricul anciilor, care este cornul englez; iar traseul lor bogat în figurații s-a sprijinit pe țitura și isoanele marimbei. Un peisaj inedit în liedul românesc, pe care l-au făcut să trăiască autentic talentul Mihaelei Mărăcineanu, al lui Crișan Onofrei și Mircea Albușescu.

Dialog cu publicul la Societatea „Muzica”

La Societatea „Muzica”, cel de-al 15-lea dialog cu publicul a reunit prezențe dintre cele mai tinere în rîndul interpreților, doriți, în mod lucid, să-și afirme talentul cu ajutorul creațiilor românești. Violoncelistul Șerban Nichifor, activ în concerte, deși încă student la Conservator (clasa profesor Serafim Antropov), a permis dezbaterii să judece o primă audição, piesa *Movemur* de Iancu Dumitrescu, luînd ca etalon *Nomos Alpha* a lui Iannis Xenakis, de asemeni o primă audição pentru violoncel solo, moment de re-

ferință în festivalurile internaționale ale muzicii noi. S-a putut verifica mai lesne, așa, fantezia tină și eficiența intuiției sonore la un compozitor român de mare talent, într-un joc de continuități realizate din sunetele-mateă și din aura lor de armonice. Estetica promovată pînă aci mai mult pe terenul muzicii electronice a fost bine reperată de solist, într-o interpretare unde s-ar mai putea îmbunătăți, pe alocuri, diversitatea atitudinilor în atac. În reductabila *Nomos Alpha*, Șerban Nichifor ne-a convins că posibilitățile sale de stăpînire a violoncelului nu cunosc obstacole.

O piesă de caracter, cu îndemnul compozitorului spre realizarea ei în spiritul așanumitelor „acțiuni muzicale“, unde instrumentistul și actorul sînt una, a subliniat harul muzical al contrabasistului Ion Ghiță, și el student la Conservator, clasa profesorului Ion Cheptea. *Cadența 2 pentru contrabas* de Mihai Moldovan a vrut să fie o poantă jucată cu mîrgă, unde priza nedezmințită asupra sunetului, din partea acestui compozitor inventiv — indiferent dacă e vorba de o orchestră mare, de cor sau numai de un singur instrument — să joace rolul principal. Solistul a transferat interesul piesei aproape exclusiv asupra acestui din urmă aspect.

În fine, o *Sonată în re minor pentru violină și pian*, o piesă de debut care, în 1955, anunța, mai ales prin partea întii, talentul Feliciei Donceanu, consacrat apoi în melodica liedului. Am prețuit aci frumusețea și amploarea tonului de violină al Violetei Cârstea, încă elevă la Liceul de muzică nr. 1, clasa profesoarei Elena Popescu, dîndu-ne astfel confirmarea eficienței acestei trepte de învățămînt în țara noastră.

Clasicii români în repertoriul simfoniceilor

Un punct de atracție în simfonicele Radio-televiziunii a fost prezența consistentă a muzicii autohtone. Reușita concertului condus de Iosif Conta, care s-a reflectat și prin meritele dirijorale, a fost compoziția *Evenimente 1907* de Tiberiu Olah, muzică de film care, în concert, s-a putut detașa de corolarul vizual. Mobilul muzicii a devenit așteptarea, în forma unor variațiuni simfonice; arta realizării — economia extremă a gradației; dimensiunea de frescă și tensiunea expresionistă. Interpretarea a împlinit, cu remarcabil dinamism și aproape cu precizie, toate aceste puncte. Pe plan solistic, momentul de satisfacție a fost *Concertino* de Dinu Lipatti, cu

Vlad Conta. Din modul cum a interiorizat piesa, accentuînd contrastele de caracter și păzînd detaliile, tinărul pianist ne-a arătat a fi pe drumul bun al maturizării.

În concerteile Filarmonicii, programarea *Simfoniei a II-a* a lui George Enescu se cuvine salutată ca un eveniment. Este meritul dirijorului Mihai Brediceanu de a se fi apropiat de marea trilogie simfonică enesciană și de a o fi impus în repertoriul Ateneului, sperăm că, de aci înainte, cu frecvența marilor lucrări clasice. Sub bagheta sa, *Simfonia* a respirat generos aerul ei de poem eroic în partea întii și de bogată meditație în splendida mișcare lentă. Am avut prilejul să privim ópus-ul lui Enescu prin prisma elementelor unde se arată mai inedit și mai modern decît părea la un moment dat, cînd analiza acestei pagini stăruia prea insistenț asupra relațiilor armonice: afirmarea limbajului eterofonic, sensul poeziei al evadării din temporalitate, complexitatea valurilor tematice izvorînd, toate, dintr-o substanță celulară primară.

Speranțe în producția Conservatorului

Conservatorul a completat peisajul bogat al concertelor cu creații românești, prin prestația orchestrei sale simfonice, condusă de Grigore Iosub. A fost o producție cu clasele de compoziție, unde s-a putut vedea calitatea optimă a școlii și capacitatea ei de a depista și a dezvolta talentele. Sigur că acele lucrări de școală mai sînt susceptibile de revizuire, cum se întîmplă. Dar semnele personalității fiecăruia dintre studenți au apărut bine afirmate. *Mișcarea simfonică* de Carmen Betea (clasa Ștefan Niculescu) arăta discernămint și meșteșug în selecția și ordonarea ideilor și o certă sensibilitate pentru culoare; Dan Bălan (clasa Myriam Marbé), în cantata *Stare de veghe*, pe versuri de Petre Ghelmez — fantezie și putere de a impresiona prin imagini senzoriale de o concretețe filmică; Valentin Gruescu (aceeași clasă), în *Cantata oamenilor-munți*, a știut să dezvolte spectaculos contrastele, folosînd o considerabilă paletă de mijloace, chiar dacă nu întotdeauna dintr-o optimă selecție. În fine, Cristian Brîncuși, în cantata *Țară de dor*, pe versuri de Nicolae Coman, a arătat o certă forță în tensionarea materialului muzical, prin resorturile armonice. ■